

О. Н. Ярмиш, С. М. Куделко

Державна рада

ДЕРЖАВНА РАДА – найвищий державний орган у низці країн світу; у Китаї і країнах Скандинавії – назва уряду. Д. р. Рос. імперії, створ. 1810 маніфестом імператора Олександра I за пропозицією товариша міністра юстиції і держ. секр. М. Сперанського, складалася з представників вищої бюрократії і не мала права законодав. ініціативи. Було передбачене проходження через Д. р. усіх законів, однак на практиці ця норма не дотримана. Головував у Д. р. імператор, у разі його відсутності – особа, яку він призначав (як правило, голова комітету міністрів). Структура Д. р. зазнавала неоднораз. змін, зокрема первісно у її структурі діяли 4 департаменти: законів, цивіл. і духов. справ, держ. економіки, військ. (не скликався з 1854, ліквідований 1901). Крім того, 1832–62 існував департамент Царства Польського (1866–71 його повноваження мав комітет у справах Царства Польського), 1901–06 – департамент промисловості, наук і торгівлі. 1861–82 при Д. р. діяв гол. комітет з питань упорядкування сільс. стану, 1874–81 – особл. присутствіє з військ. повинності. Справи, подані до департаментів, проходили через держ. канцелярію. Менш важливі справи розглядали у департаментах, ін. – на заг. зібраннях Д. р. У 1906 Д. р. стала верхньою палатою стосовно [Державної думи Російської імперії](#) і отримала право законодав. ініціативи. За новим положенням половину чл. Д. р. обирали, ін. половину призначав імператор (зокрема голову та його заст.). Вибор. чл. обирали на 9 р. (кожні 3 р. третину складу переобирали): від православ. духівництва – 6, губерн. і обл. дворян. т-в – 18, закладів торгівлі та промисловості – 12, АН і університетів – 6, фінського сейму – 2, губерн., земс. зібрань і землевласників неземських губерній – 60 осіб. Реформована Д. р. розгорнула свою діяльність тільки після розпуску 1-ї та 2-ї Держ. дум Рос. імперії. Консерватизм більшості чл. Д. р. зумовлював її рішення, що блокували навіть помірковані законопроекти думи. 1917 Тимчас. уряд ліквідував Д. р. Помітну роль у її діяльності відігравали вихідці з України, серед них – голова Д. р. у 1827–34 князь В. Кочубей, [Д. Багалій](#), [М. Ковалевський](#). Д. р. називали один з вищих держ. органів Австро-Угорщини – райхсрат (двопалат. парламент), що діяв 1848–49 і 1867–1918. Наприкінці 19 ст. у його нижній палаті (депутатів) було 11 представників укр. насел. (див. також [Галичина](#)).

Рекомендована література

1. Ерошкин Н. П. История государственных учреждений дореволюционной России. Москва, 1968;
2. Юртаева Е. Государственный совет в России (1906–17 гг.) // ГП. 1996. № 4.

Бібліографічний опис:

Державна рада / О. Н. Ярмиш, С. М. Куделко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-26136>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).